

Dr. sc. Edina Solak

Dr. sc. Mirza Bašić

MORFOLOŠKA I SEMANTIČKA OBILJEŽJA ZAMJENICA I BROJEVA KOJI SE UPOTREBLJAVAJU U PRIDJEVSKOJ FUNKCIJI U DJELU *DÎVÂNÜ LÜGÂTİ'T-TÜRK*

Sažetak

Primarni cilj rada jeste analizirati upotrebu zamjenica i brojeva u pridjevskoj funkciji u djelu *Dîvânü Lügâti't-Türk*. S obzirom na to da se analiza temelji na konkretnim kontekstualnim primjerima iz enciklopedijskoga djela koje sadrži sve osobitosti turkijskih jezika u 11. stoljeću, rad bi trebao doprinijeti boljem spoznavanju i razumijevanju gramatičke i značenjske strukture turskoga jezika iz dijahronijske perspektive. Zapravo, rezultati dobijeni u analizi trebali bi doprinijeti boljem razumijevanju i spoznavanju temeljnih morfoloških i semantičkih obilježja zamjenica i brojeva u turskome jeziku. U analizi se posebna pažnja posvećuje gramatičkim i značenjskim strukturama zamjenica i brojeva koji se koriste u pridjevskoj funkciji.

Ključne riječi: zamjenice, brojevi, pridjevska funkcija, *Dîvânü Lügâti't-Türk*, morfološka obilježja, semantička obilježja

Uvod

Zamjenice predstavljaju riječi kojima se upućuje na lica, predmete i ideje, riječi kojima se, također, postavljaju pitanja i kojima se uopćava nešto. Prema svojoj strukturi zamjenice se u turskome jeziku klasificiraju na: lične (*kişi zamirleri*), pokazne (*işaret zamirleri*), upitne (*soru zamirleri*), neodređene (*belgisiz zamirler*) i prisvojno-povratne zamjenice (*dönüşlülük zamiri*). Zamjenice se mogu upotrebljavati u imeničkoj i pridjevskoj funkciji (v. Korkmaz 2009: 399–405).

Brojevi su riječi kojima se označava određena količina ili redoslijed, a mogu se upotrebljavati i u pridjevskoj funkciji (v. Čaušević 1996: 171). U ovome se radu analizira upotreba zamjenica i brojeva u pridjevskoj funkciji u djelu *Dîvânü Lügâti't-Türk*. U djelu *Dîvânü Lügâti't-Türk* autora Mahmuda Kaşgarija objedinjuju se sve osobitosti turkijskih jezika u 11. stoljeća. Navedena studija definira se kao enciklopedijsko filološko djelo koje se smatra zajedničkim jezičkim blagom svih turkijskih naroda. Stoga je djelo *Dîvânü Lügâti't-Türk* vrlo važno i za proučavanje gramatičke i značenjske strukture turskoga jezika iz dijahronijske perspektive (v. Akar 2005: 145–148; Nametak 2013: 39–46; Solak–Bašić 2020: 77–78). Dakle, u ovome se radu, na temelju konkretnih kontekstualnih primjera iz enciklopedijskoga filološkog djela koje objedinjuje osobitosti turkijskih jezika u 11. stoljeću, analiziraju morfološka i semantička obilježja zamjenica i brojeva koji se koriste u pridjevskoj funkciji. Ovakva analiza trebala bi dati doprinos

boljem spoznavanju i razumijevanju gramatičke i značenjske strukture turskoga jezika iz dijahronijske perspektive. Kao temeljni izvori za analizu koriste se prvi i treći tom prijevoda djela *Dîvânü Lügâti't-Türk* koje je priredio Besim Atalay. Svi pojmovi koji se navode u ovome radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način i ženski i muški rod bez obzira na to da li se navode u ženskome ili muškome rodu. Autori rada potpisuju sve prijevode na bosanski jezik.

Pokazne zamjenice u pridjevskoj funkciji

Pokazne zamjenice jesu zamjenice kojima se ukazuje na lice ili predmet i kojima se upućuje na udaljenost toga lica ili predmeta od učesnikâ interakcije. U turskim jezicima pokazne zamjenice mogu imati imeničku i pridjevsku funkciju. Kada imaju pridjevsku funkciju, one se u turskim jezicima svrstavaju u skupinu pokaznih pridjeva, odnosno u skupinu pokaznih zamjenica u pridjevskoj funkciji (*işaret sıfatları*) (v. Korkmaz 2009: 385–387).

(1) *bu*: *Bu. bu er = bu adam.* (Atalay 1986: 206) / *bu*: *ovaj. Ovaj* čovjek.

(2) *ol*: *Bu da, o, ol, şol anlamına gelir. ol er = o adam.* (Atalay 1985: 37) / *ol*: *Može imati i značenje onaj, ona, ono. Onaj* čovjek.

(3) *ajun*: *Açın, dünya. bu ajun = bu dünya, ol ajun = o dünya, ahiret. Çigilcedir.* (Atalay 1985: 77) / *ajun*: *svijet. Ovaj svijet, onaj svijet, ahiret. Čigilski jezik.*

U primjeru (1) pojašnjava se značenjska struktura pokazne zamjenice *bu* (*ovaj, ova, ovo*) u pridjevskoj funkciji te se navodi sintagma *bu er* (*ovaj čovjek*), u kojoj ova pokazna zamjenica ima pridjevsku funkciju jer stoji ispred imenice *er* (*čovjek, junak, vitez*) i opisuje njeno svojstvo. S druge strane, u primjeru (2) objašnjava se značenjska struktura pokazne zamjenice *ol* (*onaj, ona, ono*) u pridjevskoj funkciji te se navodi sintagma *ol er* (*onaj čovjek*), u kojoj navedena pokazna zamjenica ima pridjevsku funkciju zato što stoji ispred imenice *er* (*čovjek, junak, vitez*) i opisuje njeno svojstvo. U primjeru (3) objašnjava se značenjska struktura imenice *ajun* (*svijet*), a navode se sintagme *bu ajun* (*ovaj svijet*) i *ol ajun* (*onaj svijet*), u kojima pokazne zamjenice *bu* (*ovaj, ova, ovo*) i *ol* (*onaj, ona, ono*) imaju pridjevsku funkciju jer stoje ispred imenice *ajun* (*svijet*) i opisuju njeno svojstvo.

Upitne zamjenice u pridjevskoj funkciji

Upitne zamjenice jesu zamjenice kojima se postavljaju pitanja. Kada imaju pridjevsku funkciju, one se u turskim jezicima uvrštavaju u skupinu upitnih pridjeva, odnosno u skupinu upitnih zamjenica u pridjevskoj funkciji (*soru sıfatları*) (v. Gencan 1979: 179).

(4) *ış*: *İş. ne işin bar = ne işin var.* (Atalay 1985: 47) / *ış*: *posao, aktivnost. Kakvoga posla imaš?*

(5) *kaç*: *Kaç. Sayı soran bir edat. kaç yarmak berdi = kaç para verdi.* (Atalay 1985: 321) / *kaç*: *koliko, riječca kojom se pita za brojnost i količinu. Koliko je novca dao?*

(6) *neçe*: *Kaç anlamına bir kelime. neçe yarmak berdiñ = kaç para verdin.* (Atalay 1986: 220) / *neçe*: *leksema koja ima značenje koliko. Koliko si novca dao?*

(7) *kanu*: *kanu kişi = hangi adam.* (Atalay 1986: 237) / *kanu*: *koji. Koji* čovjek?

U djelu *Dîvânü Lügâti't-Türk* evidentira se upotreba upitnih zamjenica *ne (kakav)*, *kaç (koliki)*, *neçe (koliki)* i *kanu (koji)* u pridjevskoj funkciji. U primjeru (4) izražava se značenjska struktura lekseme *ış (posao, aktivnost, dužnost, zadatak)*, a navodi se rečenica u kojoj sintagma *ne işiñ (kakav tvoj posao)* ima funkciju subjekatske sintagme. Primjećuje se da u ovoj sintagmi upitna zamjenica *ne (kakav)* ima funkciju atributskoga člana, što ukazuje na činjenicu da se upotrebljava u pridjevskoj funkciji. U primjeru (5) iskazuje se značenjska struktura lekseme *kaç (koliki)*, a navodi se rečenica u kojoj sintagma *kaç yarmak (koliko novca)* obavlja funkciju objekatske sintagme. Uočava se da se u ovoj sintagmi upitna zamjenica *kaç (koliki)* upotrebljava u pridjevskoj funkciji te da obavlja funkciju atributskoga člana sintagme. U primjeru (6) opisuje se značenjska struktura lekseme *neçe (koliki)*, a navodi se rečenica u kojoj sintagma *neçe yarmak (koliko novca)* ima funkciju objekatske sintagme. Može se vidjeti da u ovoj sintagmi upitna zamjenica *neçe (koliki)* ima funkciju atributskoga člana, što pokazuje da se upotrebljava u pridjevskoj funkciji. U primjeru (7) ispoljava se značenjska struktura lekseme *kanu (koji)*, a navodi se sintagma *kanu kişi (koji čovjek)*, u kojoj se upitna zamjenica *kanu (koji)* upotrebljava u pridjevskoj funkciji obavljajući funkciju atributskoga člana sintagme.

Neodređene zamjenice u pridjevskoj funkciji

Neodređene zamjenice upućuju na neodređeni broj lica, predmeta ili pojava. Kada se upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji, one se u turskim jezicima klasificiraju u skupinu neodređenih pridjeva, odnosno u skupinu neodređenih zamjenica u pridjevskoj funkciji (*belgisiz sıfatlar*) (v. Banguoğlu 2011: 352–353).

(8) *ulas: ulas köz = sarhoş gibi süzgülün ve yakışıklı olan göz. Şu parçada da gelmiştir:*

Bulnar mini ulas köz

Kara meniz kızıl yüz

*Andın tamar **tükel** tüz*

Bulnap yana ol kaçar (Atalay 1985: 59–60)

ulas: pospan. Pospane oči, privlačne i pospane oči kao da su opijene. Spominje se i u sljedećim stihovima:

Oči su mu pospane i očaravajuće privlačne

Crn mu je ten, a obrazi rumene boje srdačne

***Svaki** djelić tog lica ljepote beskonačne*

Zarobi me i pobjegne poput tmine oblačne

(9) *öküş: Çok. **öküş** neñ = çok nesne. (Atalay 1985: 62) / öküş: mnogo. **Mnogo** predmeta.*

(10) *ökil: Çok. Kıpçakça. **ökil** kişi = çok kişiler. (Atalay 1985: 74) / ökil: mnogo. Kıpčacki jezik. **Mnogo** ljudi, **mnogo** osoba.*

(11) *kılıç: Kılıç. Şu parçada dahi gelmiştir:*

Eren alpi okıştılar

Kıtır közin bakıştılar

***Kamuğ** tolmun tokıştılar*

Kılıç kınka kuçün sığdı (Atalay 1985: 359)

kılıç: mač. Spominje se i u sljedećim stihovima:

Junaci su se međusobno na megdan pozvali

Pa su se bijesnim pogledima gledali

*Zatim su se **svim raspoloživim** oružjem udarali*

A mačevi su im potpuno krvavi ostali

(12) *telim: Çok. **telim** yarmak = **çok** para. (Atalay 1985: 397) / *telim: mnogo. **Mnogo** novca, **puno** para.**

(13) *kulavuz: Kılavuz. Şu savda dahi gelmiştir: **kalin** kaz kulavuzsuz bolmas = **çok** kaz, kaz sürüsü kılavuzsuz olmaz. Bu sav, işlerinde kendisinden daha bilgili bir kişiye uymakla emrolunan kimse için söylenir. (Atalay 1985: 487) / *kulavuz: vodič, vođa. Spominje se i u sljedećoj izreci: **Mnogo** guski bez vođe ne može biti roj. Ova se izreka govori onome ko se savjetuje da slijedi nekoga kompetentnijeg od sebe.**

(14) *yaguşdı: Yaklaştı. **bir** neñ birge yaguşdı = **bir** nesne bir nesneye yaklaştı. (Atalay 1986: 73) / *yaguşdı: približavati se, približiti se. Približio se. **Jedan** predmet približio se drugome.**

(15) *büte: Çok anlamına bir kelime. men añar **büte** yarmak berdim = ben ona **çok** para verdim. (Atalay 1986: 217) / *büte: riječ koja ima značenje mnogo. Ja sam mu dao **mnogo** novca.**

U enciklopedijskome djelu Mahmuda Kaşgarija bilježi se upotreba neodređenih zamjenica *tükel* (svako), *öküş* (mnogo), *ökil* (mnogo), *kamuğ* (svako), *telim* (mnogo), *kalin* (mnogo), *bir* (*jedan*, *neki*) i *büte* (mnogo) u pridjevskoj funkciji. U primjeru (8) govori se o značenju lekseme *ulas* (*pospan*), a navode se stihovi u kojima se koristi sintagma *tükel tüz* (*svaki dio*, *svaki komad*), u kojoj neodređena zamjenica *tükel* (*svako*) ima pridjevsku funkciju jer je atributski član sintagme. U primjeru (9) izražava se značenjska struktura lekseme *öküş* (*mnogo*), a navodi se sintagma *öküş neñ* (*mnogo predmeta*), u kojoj je neodređena zamjenica *öküş* (*mnogo*) atributski član, što pokazuje da se ona upotrebljava u pridjevskoj funkciji. U primjeru (10) objašnjava se značenjska struktura lekseme *ökil* (*mnogo*), za koju se navodi da se koristi u kipčaćkome jeziku, a navodi se sintagma *ökil kişi* (*mnogo ljudi*, *mnogo osoba*), u kojoj neodređena zamjenica *ökil* (*mnogo*) ima funkciju atributskoga člana, što ukazuje na činjenicu da se ona upotrebljava u pridjevskoj funkciji. U primjeru (11) pojašnjava se značenjska struktura lekseme *kılıç* (*mač*), a navode se stihovi u kojima se evidentira sintagma *kamuğ tolum* (*sve oružje*), u kojoj se neodređena zamjenica *kamuğ* (*svako*) upotrebljava u pridjevskoj funkciji jer obavlja funkciju atributskoga člana sintagme. U primjeru (12) govori se o značenju lekseme *telim* (*mnogo*), a navodi se sintagma *telim yarmak* (*mnogo novca*), u kojoj neodređena zamjenica *telim* (*mnogo*) obavlja funkciju atributskoga člana, što znači da se upotrebljava u pridjevskoj funkciji. U primjeru (13) opisuje se značenjska struktura lekseme *kulavuz* (*vodič*, *vođa*), a navodi se izreka u kojoj se bilježi sintagma *kalin kaz* (*mnogo guski*), u kojoj je atributski član neodređena zamjenica *kalin* (*mnogo*), koja se u navedenoj sintagmi upotrebljava u pridjevskoj funkciji. U primjeru (14) pojašnjava se značenjska struktura glagola *yaguşmak* (*približavati se* / *približiti se*), a navodi se rečenica u kojoj funkciju subjekatske sintagme ima sintagma *bir neñ*

(*jedan predmet, neki predmet*), u kojoj se neodređena zamjenica *bir* (*jedan, neki*) upotrebljava u pridjevskoj funkciji jer je atributski član sintagme. U primjeru (15) objašnjava se značenjska struktura lekseme *büte* (*mnogo*), a navodi se rečenica u kojoj funkciju objekatske sintagme obavlja sintagma *büte yarmak* (*mnogo novca*), u kojoj je atributski član neodređena zamjenica *büte* (*mnogo*), koja se upotrebljava u pridjevskoj funkciji.

Brojevi u pridjevskoj funkciji

Brojevi su riječi kojima se označava određena količina ili redoslijed. Dakle, brojevima se označava određena količina jedinki, ali se njima može ukazivati i na to koji je po redu pojam koji se imenuje imenskom riječju uz koju broj stoji (v. Ediskun 1999: 134). U djelu *Dîvânü Lügâtî 't-Türk* evidentira se upotreba glavnih, rednih i razlomačkih brojeva u pridjevskoj funkciji.

Glavni brojevi u pridjevskoj funkciji

Glavni brojevi jesu riječi kojima se označava određena količina jedinki. Kada se upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji, glavni brojevi označavaju određenu količinu pojma imenovanoga imenskom riječju uz koju stoje. Kada imaju pridjevsku funkciju, u turskim se jezicima definiraju kao glavni brojevi u pridjevskoj funkciji (*asıl sayı sıfatları*) (v. Deny 1941: 48).

(16) üç: Üç; *ikiden sonra gelen sayı. üç yarmak = üç para.* (Atalay 1985: 35) / üç: tri. Broj nakon broja dva. **Tri** pare.

(17) dört: Dört. **dört yarmak = dört para.** (Atalay 1985: 341) / dört: četiri. **Çetiri** pare.

(18) yetti: Yedi, *sayıda yedi. yetti kat kök = yedi kat gök.* (Atalay 1986: 27) / yetti: sedam, glavni broj sedam. **Sedam** kata nebesa.

(19) ottuz: **ottuz yarmak = otuz para.** (Atalay 1985: 142) / ottuz: trideset. **Trideset** para.

(20) elliğ: **elliğ yarmak = elli para.** (Atalay 1985: 143) / elliğ: pedeset. **Pedeset** para.

U primjerima (16), (17), (18), (19) i (20) iskazuju se značenjske strukture glavnih brojeva *üç* (*tri*), *dört* (*četiri*), *yetti* (*sedam*), *ottuz* (*trideset*) i *elliğ* (*pedeset*), a u okviru iskazivanja značenjskih struktura ovih glavnih brojeva navode se sintagme u kojima se oni upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji. U primjerima (16), (17), (19) i (20) izražavaju se značenjske strukture glavnih brojeva *üç* (*tri*), *dört* (*četiri*), *ottuz* (*trideset*) i *elliğ* (*pedeset*), a navode se sintagme *üç yarmak* (*tri pare*), *dört yarmak* (*četiri pare*), *ottuz yarmak* (*trideset para*) i *elliğ yarmak* (*pedeset para*), u kojima se glavnim brojevima označava određena količina pojma imenovanoga imenicom *yarmak* (*novac, pare*), koja ima funkciju upravnoga člana navedenih sintagmi. S druge strane, u primjeru (18) ispoljava se značenjska struktura glavnoga broja *yetti* (*sedam*), a navodi se sintagma *yetti kat* (*sedam kata*), u kojoj se glavnim brojem ukazuje na određenu količinu pojma označenoga imenicom *kat* (*sprat, kat*) uz koju glavni broj stoji.

Redni brojevi u pridjevskoj funkciji

Redni brojevi jesu riječi kojima se označava niz ili redoslijed. Kada se upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji, redni brojevi ukazuje na činjenicu koji je po redu pojam koji se označava imenskom riječi uz koju redni broj stoji. Kada imaju pridjevsku funkciju, u turskim se jezicima uvrštavaju u skupinu rednih brojeva u pridjevskoj funkciji (*sıra sayı sıfatları*) (v. Emre 1945: 13; Čaušević 1996: 181–182).

(21) *birinç: birinç ney* = *birinci şey*. (Atalay 1986: 373) / *birinç: prvi. Prva stvar*.

(22) *ikinç: ikinç ney* = *ikinci nesne*. (Atalay 1986: 449) / *ikinç: drugi. Druga stvar*.

(23) *onunç: onunç yarmak* = *onuncu para*. (Atalay 1985: 133) / *onunç: deseti. Deseta para*.

U primjerima (21), (22) i (23) opisuju se značenjske strukture rednih brojeva *birinç* (*prvi*), *ikinç* (*drugi*) i *onunç* (*deseti*), a prilikom iskazivanja značenjskih struktura ovih rednih brojeva navode se sintagme u kojima se oni upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji. U primjerima (21) i (22) govori se o značenjskoj strukturi rednih brojeva *birinç* (*prvi*) i *ikinç* (*drugi*), a navode se sintagme *birinç ney* (*prva stvar*) i *ikinç ney* (*druga stvar*), u kojima se rednim brojevima ukazuje na činjenicu koji je po redu pojam označen leksemom *ney* (*stvar, predmet, objekt*), koja obavlja funkciju upravnoga člana navedenih sintagmi. U primjeru (23) opisuje se značenjska struktura rednoga broja *onunç* (*deseti*), a navodi se sintagma *onunç yarmak* (*deseta para*), u kojoj se rednim brojem označava koji je po redu pojam imenovan imenicom *yarmak* (*novac, pare*) uz koju redni broj stoji.

U primjerima (21), (22) i (23) primjećuje se da se redni brojevi *birinç* (*prvi*), *ikinç* (*drugi*) i *onunç* (*deseti*) izvode dodavanjem sufiksa *-(I)nç* na korijen glavnih brojeva *bir* (*jedan*), *iki* (*dva*) i *on* (*deset*) (v. Nalbant 2008: 176).

Razlomački brojevi u pridjevskoj funkciji

Razlomački brojevi jesu riječi kojima se označava određeni dio cjeline. Kada se upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji, razlomački brojevi označavaju određeni dio pojma koji se imenuje imenskom riječi uz koju stoje. Kada imaju pridjevsku funkciju, razlomački se brojevi uvrštavaju u skupinu razlomačkih brojeva u pridjevskoj funkciji (*kesir sayı sıfatları*) (v. Toparlı–Karataş–Vural 1994: 79).

(24) *bıçuk: Kesik şey, kesilmiş, parçalanmış, her nesnenin yarısı. bıçuk yarmak* = *paranın yarısı*. (Atalay 1985: 377) / *bıçuk: nešto što je prepolovljeno, raspolovljeno, polovina svakoga predmeta. Pola para, polovina novca*.

U primjeru (24) pojašnjava se značenjska struktura leksema *bıçuk* (*polovina*), a navodi se sintagma *bıçuk yarmak* (*polovina novca*), u kojoj se leksema *bıçuk* (*polovica*) upotrebljava kao razlomački broj u pridjevskoj funkciji jer označava dio pojma imenovanoga imenicom *yarmak* (*novac, pare*), koja ima funkciju upravnoga člana sintagme.

Zaključak

U radu su analizirane gramatičke i značenjske strukture zamjenica i brojeva koji se upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji u djelu *Dîvânü Lügâtî't-Türk*. Analiza konkretnih kontekstualnih primjera pokazala je da se pokazne, upitne i neodređene zamjenice upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji u djelu *Dîvânü Lügâtî't-Türk*. U analizi se moglo vidjeti da se pokazne zamjenice *bu* (*ovaj, ova, ovo*) i *ol* (*onaj, ona, ono*) upotrebljavaju u pridjevskoj funkciji. Kada se govori o upitnim zamjenicama, evidentirana je upotreba upitnih zamjenica *ne* (*kakav*), *kaç* (*koliki*), *neçe* (*koliki*) i *kanu* (*koji*) u pridjevskoj funkciji. Pored toga, zabilježena je i upotreba neodređenih zamjenica *tükel* (*svako*), *öküş* (*mnogo*), *ökil* (*mnogo*), *kamuğ* (*svako*), *telim* (*mnogo*), *kalın* (*mnogo*), *bir* (*jedan, neki*) i *büte* (*mnogo*) u pridjevskoj funkciji. Analiza je pokazala da se glavni, redni i razlomački brojevi koriste u pridjevskoj funkciji u enciklopedijskome djelu *Dîvânü Lügâtî't-Türk*. Kada su u pitanju glavni brojevi, u analizi se moglo primijetiti da se glavni brojevi *üç* (*tri*), *tört* (*četiri*), *ottuz* (*trideset*) i *elliğ* (*pedeset*) koriste u pridjevskoj funkciji. U analizi je evidentirana i upotreba rednih brojeva *birinç* (*prvi*), *ikinç* (*drugi*) i *onunç* (*deseti*) u pridjevskoj funkciji. Analiza je, također, pokazala da se redni brojevi *birinç* (*prvi*), *ikinç* (*drugi*) i *onunç* (*deseti*) deriviraju dodavanjem sufiksa *-(I)nç* na korijen glavnih brojeva *bir* (*jedan*), *iki* (*dva*) i *on* (*deset*). I na kraju, zabilježena je upotreba razlomačkoga broja *bıçuk* (*polovica*) u pridjevskoj funkciji. Rezultati dobijeni u ovoj analizi mogu doprinijeti boljem razumijevanju i spoznavanju gramatičke i značenjske strukture turskoga jezika iz dijahronijske perspektive. Zapravo, rezultati dobijeni u ovoj analizi mogu poslužiti kao dobar temelj i dobro polazište za daljnja istraživanja gramatičke i značenjske strukture turskoga jezika iz dijahronijske perspektive.

Izvori:

1. Atalay, Besim (1985), *Dîvânü Lügâtî't-Türk Tercümesi I*, Cilt I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
2. Atalay, Besim (1986), *Dîvânü Lügâtî't-Türk Tercümesi III*, Cilt III, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Literatura:

1. Akar, Ali (2005), *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
2. Banguoğlu, Tahsin (2011), *Türkçenin Grameri*, 9. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
3. Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
4. Deny, Jean (1941), *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, Çeviren: Ali Ulvi Elöve, Maarif Vekâlet Yayınları, İstanbul.
5. Ediskun, Haydar (1999), *Türk Dilbilgisi*, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
6. Emre, Ahmet Cevat (1945), *Türk Dilbilgisi: Türkçenin Bugünkü ve Geçmişteki Üzerine Gramer Denemesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

7. Gencan, Tahir Nejat (1979), *Dilbilgisi*, 4. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
8. Korkmaz, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
9. Nalbant, Mehmet Vefa (2008), *Dîvânü Lügâti't-Türk Grameri-1 İsim*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
10. Nametak, Fehim (2013), *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut, Sarajevo.
11. Solak, Edina, Mirza Bašić (2020), "Gramatičke i značenjske strukture denominalnoga derivacijskog sufiksa –lk u djelu Dîvânü Lügâti't-Türk", *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici*, Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, 77–82.
12. Toparlı, Recep, Turan Karataş, Hanifi Vural (1994), *Türk Dili*, Seyran Yayınları, Sivas.

MORPHOLOGICAL AND SEMANTICAL CHARACTERISTICS OF PRONOUNS AND NUMBERS FUNCTIONING AS ADJECTIVES IN *DÎVÂNÜ LÜGÂTİ'T-TÜRK*

Summary

The primary objective of this paper is to analyze the use of pronouns and numbers as adjectives in Dîvânü Lügâti't-Türk. Considering that the analysis is based on concrete contextual examples from this encyclopedia which encompasses all the features of Turkic languages in the 11th century, this paper should contribute to better understanding and knowledge of grammatical and semantical structure of Turkish language from a diachronic perspective. Actually, the results obtained from the analysis should contribute to better knowledge and understanding of fundamental morphological and semantic characteristics of pronouns and numbers in Turkish language. The analysis pays special attention to grammatical and semantical structures of pronouns and number functioning as adjectives.

Key words: *pronouns, numbers, functions of adjectives, Dîvânü Lügâti't-Türk, morphological characteristics, semantic characteristics*